

Recull de citacions de mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*) a l'Empordà. V2.

Marc Bertran Fabregas / Carlos Alvarez-Cros

Mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*)

© Hugh Venables (<http://www.geograph.org.uk/photo/329465>)

Comitè Avifaunístic Empordanès (CAE): Carlos Alvarez Cros, Joan Budó Ricart, Gerard Dalmau Bonet, Miguel Ángel Fuentes Rosúa, Joan Ventura Linares.

Citació recomanada: Bertran, M., Alvarez-Cros, C. 2024. Recull de citacions de mallerenga de bigotis (*Panurus biarmicus*) a l'Empordà. V2. Comitè Avifaunístic Empordanès.

Aquesta espècie es troba distribuïda des de l'oest d'Europa fins al nord-est de Xina, on hi és sedentària en gran part, tot i que les poblacions més septentrionals mostren certa tendència a migrar cap a zones més càlides per passar-hi l'hivern. La població europea s'estima en unes 340.000-780.000 parelles (BirdLife International. 2021), mentre que l'espanyola està avaluada en 650-1.100 parelles (Estrada i altres, 2004). A Catalunya, aquesta espècie és principalment sedentària tot i que, havent acabat la cria i la muda, comencen una etapa de nomadisme durant els mesos de tardor i hivern on alguns individus o poblacions realitzen desplaçaments lluny de les seves àrees originals i és aleshores quan s'observen exemplars a diferents indrets palustres del litoral català on no n'ien (Ferrer, Martínez i Muntaner, 1986).

Anys enrere havia niat localment als principals aiguamolls de la Catalunya Nord, la resta del Principat i el País Valencià quedant absents de citacions Andorra i les Balears. Actualment, i atès el seu lligam estret amb els grans canyissars, a Catalunya només existeixen 35 nuclis reproductors a l'embassament d'Utxesa, ja que també han desaparegut els del delta de l'Ebre (Sales i Gutiérrez *in* Franch i altres, 2021).

Pel que fa a les notícies sobre l'evolució històrica d'aquest ocell, no hi ha dades antigues i només Companyo (1863) i Vayreda (1883) el citaven a les zones humides del Rosselló (Canet) i de l'Empordà (Ilacunes de Roses, Castelló d'Empúries i Torroella de Montgrí), respectivament, al final del segle XIX. Falten dades del delta de l'Ebre que, per les que es disposa, no va ser colonitzat fins la dècada dels setanta.

Sargatal i Llinàs (1978) consideraven la mallerenga de bigotis com una espècie no gaire abundant a l'Empordà que, a l'hivern, podia protagonitzar desplaçaments llunyans. Una quinzena d'anys més tard, es definia l'estatus com a migradora i hivernant irregular i escassa i es dubtava de que encara nidifiqués (Gosálvez, Serra i Velasco, 1994).

Al PNAE, tant Sargatal i del Hoyo (1989), com Martí, Streich i Sargatal (1996) la definien com una espècie sedentària escassa i irregular, nidificant als estanys de Castelló i Palau i migradora i hivernant. Copete (2002) suggeria que part la població hivernant podria ser forastera. Borràs, Espigulé i Martí-Aledo (2006) asseguren que l'any 1999 va ser el darrer en que es va reproduir a la zona.

Pel que fa al Baix Empordà, s'havia citat a les basses del Ter Vell (Fortià, 1986) i, posteriorment, el seu estatus al Baix Ter es va definir com a hivernant ocasional (Burgas i Burgas, 2004).

LLISTAT DE CITACIONS

Les citacions, que van fins al 31/12/23, estan agrupades per comarca i ordenades cronològicament. S'hi especifica el lloc, la data i el nombre d'exemplars observats. Segueix, entre parèntesi, la referència bibliogràfica. Les citacions homologades pel CAE figuren en lletra de color blau.

ALT EMPORDÀ

1993

PNAE. 2 exs. a la Massona el 12.II (APNAE, 1993)

PNAE. Almenys 2 exs. a la Massona el 16.XI (Alvarez i altres, 2007).

1994

PNAE. 2 exs. el 5.I (Alvarez i altres, 2008)

PNAE. 15 exs. a la Massona l'1.II (Alvarez i altres, 2007).

PNAE. Nidificació d'un nombre indeterminat de parelles a l'estany de Palau i al canyissar de les Llaunes (Martí i Streich, 1994).

PNAE. Més de 60 exs. al canyissar que envolta el rec Madral a principis de novembre (Martí, Streich, 1995).

PNAE. 4 exs., almenys un d'ells mascle, el 31.XII (Feliu, P., Comas, A.) Citació núm.: 71 homologada pel CAE. (Alvarez i altres, 2007).

1995

PNAE. 3 exs. a l'estany del Cortalet el 26.X (Martí, 1996).

1996

PNAE. Presència d'ocells hivernants a l'estany de Palau entre gener i febrer, amb 16 anellaments. Com en anys precedents, l'espècie cria en petit nombre a l'estany de Palau (Copete, 1998) com ho demostra la captura d'una femella amb placa incubatriu totalment desenvolupada als canyissars de Palau (Pere Pons.Campanya d'anellament *Piccole isole* Abril-Maig 1996. El Bruel).

PNAE. Presència d'ocells hivernants a partir del 20.X, amb un màxim de 8 exs. a l'estany del Tec el 21.XI (Martí, 1997).

1997

PNAE. Presència d'ocells hivernants fins el 28.II, amb un màxim de 8 exs. a la Massona el 4.I (Martí, 1997).

PNAE. Alguns exemplars controlats durant el mes de març i primers d'abril als estanys de Palau i del Tec, fet que fa pensar en una probable nidificació a la zona (Copete, 2000).

PNAE. Presència d'alguns hivernants a partir del 20.X (Copete, 2000).

1998

PNAE. Presència d'alguns exs. a l'estany de Palau i a l'estany del Tec entre els mesos de febrer i abril (Martínez, 2001).

PNAE. Probable nidificació de l'espècie a l'estany de Palau i a l'estany del Tec (Martínez, 2001).

1999

PNAE. Presència contínua d'exs. a l'estany del Tec entre els mesos de gener i maig, amb un màxim de 3 exs. el 15.II (Martínez, 2002).

PNAE. Probable nidificació de l'espècie a l'estany del Tec (Martínez, 2002).

2001

PNAE. 1 ex. al canyissar del Gall Marí el 3.XI (Aymí i Herrando, 2005).

2006

PNAE. 2 exs. a l'estany de Palau el 23.XII (Estrada i Anton, 2007).

PNAE. 15 exs. a l'estany de Palau el 24.XII (Estrada i Anton, 2007).

2009

PNAE. 3 exemplars, almenys un dels quals era una femella adulta, entre el Matà i l'aguait del Gall Marí, el 29.XII (Copete, J. L., Mariné, R.). Citació CAE 122 homologada pel CAE. (Alvarez i altres, 2010)..

2010

PNAE. 2 exs. als Tres Ponts el 12.I (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. 2 exs. a l'aguait del Bruel el 16.I (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. 2 exs. a l'aguait del Gall Marí, el 28.VI (ICO, 2009 - 2023).

2011

PNAE. 2 exs. a l'aguait del Bruel el 10.I (Montràs, Ollé, i Roca, 2011).

2013

PNAE. 1 ex. al Matà, el 27.XII. (ICO, 2009 - 2023).

2014

PNAE. 1 ex. a la depuradora del Matà, el 9.XI (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. Almenys 1 ex. a les Cel·les de depuració, Estany Europa, el 4.XII (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. 1 ex. a la depuradora del Matà, el 6.XII (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. Almenys 2 o 3 exs. escoltats a l'aguait de la Massona, del 14.XII al 24.XII (ICO, 2009 - 2023).

2015

PNAE. 1 ex. a l'aguait de la Massona, el 28.II (ICO, 2009 - 2023).

2023

PNAE. 1 ex. a l'aguait Pallejà, el 30.III (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. 1 ex. a l' Estany Europa, els dies 12.IV i 13.IV (ICO, 2009 - 2023).

PNAE. 1 ex. a l'aguait del Gall Marí, el 22.IV (ICO, 2009 - 2023).

BAIX EMPORDÀ

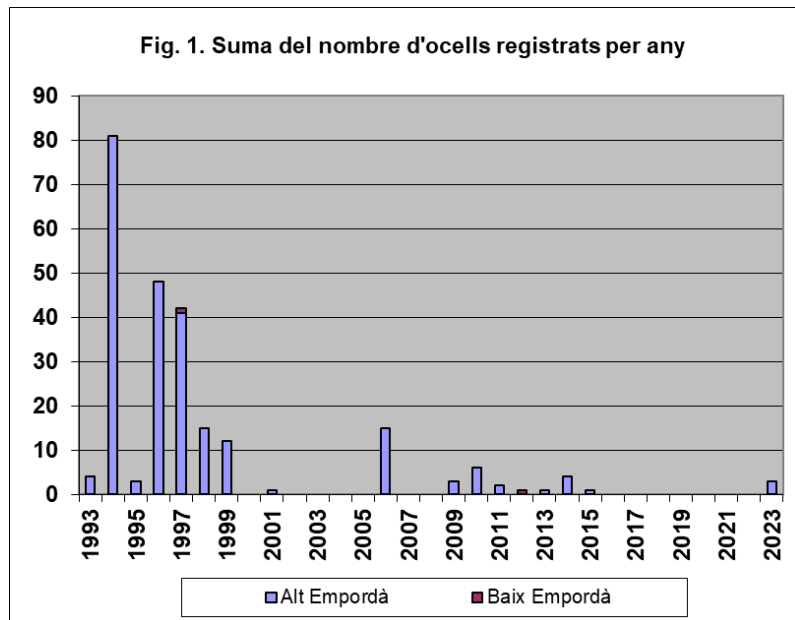
1997

Torroella de Montgrí. 1 ex. a les basses del Ter Vell l'11.V (Copete, 2000).

2012

Torroella de Montgrí. 1 ex. escoltat al mas Pinell, l'1.XI. (ICO, 2009 - 2023).

Mentre que al segle passat, era una espècie hivernant regular i nidificant escassa i localitzada als estanys de Palau, a partir de l'inici del segle XXI, la seva presència a l'Empordà es rarifica de manera molt important i, actualment, ja només es pot definir com a hivernant molt escàs i irregular, amb anys sense registres. Aquesta situació s'agreuja especialment a partir de la segona dècada i, actualment, a l'Empordà, és un ocell de presència pràcticament accidental, només a l'hivern, al PNAE. Es pot veure a la figura 1 que, des del 2015, no es va a tornar a citar fins al 2023.

AGRAÏMENTS

Es vol agrair a tots els observadors les citacions realitzades i registrades ja que sense el seu esforç no s'hauria pogut elaborar aquest recull. També a Hugh Venables per cedir la foto que il·lustra aquest document.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alvarez, C., Barriocanal, C., Betran, M., Budó, J., Burgas, A., Campsolinas, A., Ollé, A. 2010. 5è Informe d'homologació de citacions del Comitè Avifaunístic Empordanès. Comitè Avifaunístic Empordanès.
www.comiteempordanes.org/Homologacions/5e_Informe_homologacio.pdf
- Alvarez, C., Barriocanal, C., Budó, J., Burgas, A., Capalleras, E., Feliu, P., Ollé, A. 2008. 3r Informe d'homologació de citacions del Comitè Avifaunístic Empordanès. Comitè Avifaunístic Empordanès.
www.comiteempordanes.org/Homologacions/3r_Informe_homologacio.pdf
- Alvarez, C., Burgas, A., Capalleras, E., Feliu, P., Ollé, A. 2007. Segon informe d'homologació de citacions del Comitè Avifaunístic Empordanès. Comitè Avifaunístic Empordanès.
http://www.comiteempordanes.org/Homologacions/2n_Informe_homologacio.pdf
- Aymí, R. & Herrando, S. (eds.). 2005. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 2001. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia.
- APNAE. 1993 Activitats. El Buel, 2. Castelló d'Empúries, APNAE.
- Borràs, B., Espigulé, J., Martí-Aledo, J.. 2006. La fauna del vessant mediterrani del Pirineu. Revista de Girona vol 236. Girona, Diputació de Girona.
- Companyo, L. 1863 Histoire Naturelle du département des Pyrénées-Orientales, Imprimerie de J. R. Alzine, Perpignan.
- Copete, J. L. 1998. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 1996. Barcelona, Grup Català d'Anellament.
- Copete, J. L. 2000. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 1997. Barcelona, Grup Català d'Anellament.
- BirdLife International. 2021. *Panurus biarmicus* (Europe assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2021.
- Burgas, A., Burgas, D. 2004. Papers del Montgrí, 23. Aiguamolls del Ter. Els Ocells. Torroella de Montgrí, Can Quintana Museu de la Mediterrània.
- Estrada, J. & Anton, M. (eds.). 2007. Anuari d'ornitologia de Catalunya. 2006. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia.
- Estrada, J., Pedrocchi, V., Brotons, L., Herrando, S. (eds.) 2004. Atlas dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002. Barcelona. Institut Català d'Ornitologia (ICO)/Lynx Edicions.
- Ferrer, X., Martínez, A. & Muntaner, J. (ed.). 1986. Ocells. A Història Natural dels Països Catalans. Vol. 12. Barcelona. Enciclopèdia Catalana.
- Fortià, R. 1986 Avifauna de les zones humides. Revista de Girona 115. Girona, Diputació de Girona.
- Gosálbez, J., Serra, J., Velasco, E. 1994. Els sistemes naturals dels aiguamolls de l'Empordà. Barcelona, Institució Catalana d'Història Natural.
- ICO. 2009 - 2023. Ornitho.cat. Barcelona, ICO.
- Martí, J. 1996. Crònica ornitològica. El Buel, 15. Castelló d'Empúries, APNAE.
- Martí, J. 1997. Crònica ornitològica. El Buel, 19. Castelló d'Empúries, APNAE.
- Martí, J., Streich, E. 1994. Crònica ornitològica. El Buel, 8. Castelló d'Empúries, APNAE.

- Martí, J., Streich, E. 1995. Crònica ornitològica. El Bruel, 11. Castelló d'Empúries, APNAE.
- Martí, J., Streich, E., Sargatal, J. 1995. Llistat d'ocells P.N.A.E. (II). El Bruel 14. Castelló d'Empúries, APNAE.
- Martínez, A. (ed.). 2001. Anuari d'ornitologia de Catalunya.1998. Barcelona, Grup Català d'Anellament.
- Martínez, A. (ed.). 2002. Anuari d'ornitologia de Catalunya.1999. Barcelona, Institut Català d'Ornitologia.
- Montràs, T., Ollé, A., Roca, A. 2011. www.frontera.cat.
- Sales, S., Gutiérrez, R. (2021). Mallerenga de bigotis *Panurus biarmicus*. In Franch, M., Herrando, S., Anton, M., Villero, D., Brotons, L. (2021). Atles dels ocells nidificants de Catalunya: distribució i abundància 2015-2018 i canvi des de 1980. Institut Català d'Ornitologia / Cossetània edicions. Barcelona.
- Sargatal, J., Del Hoyo, J. (1989) Els ocells del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Barcelona, Lynx.
- Sargatal, J., Llinàs, R. (1978) Els ocells de l'Empordà. Figueres. Centre Excursionista Empordanès.
- Vayreda, E. (1883). Fauna Ornitològica de la Província de Gerona. Girona, Paciano Torres.